

Іванцев Н. І.

кандидат психологічних наук

доцент кафедри загальної та клінічної психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Цінності, в якості найбільш змістового і природного аспекту взаємності й взаємозалежності людини й оточуючої дійсності, визначають собою змістовний аспект спрямованості особистості, складають основу її світорозуміння, світосприйняття, сутності життєвої активності, відповідних ставлень до світу й оточуючих людей, до самої себе, здійснюючи вплив і на загальний рівень її психологічного благополуччя.

Визначаючи ціннісні орієнтири життя особистості як значимі елементи системи її соціальних взаємин, котрі окреслюють загальні способи її поведіння у соціумі, її ставлення до оточуючого світу, до людей і до самої себе, робимо акцент на тому, що зазначені устрої (ціннісні орієнтації), наповнюючи зміст і, надаючи напрямок особистісним функціям, позиціям, поведінці, вчинкам особистості, являються необхідною умовою переживання її психологічного благополуччя. Виражаючи внутрішній фундамент взаємин особистості з реальною дійсністю, система ціннісних орієнтацій, утворюючись у відповідних соціально-психологічних умовах (конкретних ситуаціях), визначає її поведінку і як опорна проєкція багатовимірного світу особистості, ціннісні орієнтації визначають собою суб'єктивний напрямок пошуку щастя та якісно-своєрідні особливості, що стосуються стану психологічного благополуччя особистості.

Зважаючи на означене, можна стверджувати, що ціннісні орієнтації є узагальненим показником окрім спрямованості й потреб особистості, її соціальної позиції, рівня духовного розвитку, ще й загального рівня її

психологічного благополуччя.

На основі проведеного емпіричного дослідження нами було виявлено рівень сформованості психологічного благополуччя у студентської молоді, результати якого дозволили сформувати окремі вибірки, з властивими крайніми типами психологічного благополуччя (вбірка «благополучні» з високим показником рівня психологічного благополуччя та вибірка «неблагополучні» з низьким показником його рівня).

Для глибшого аналізу своєрідності у розумінні структурних компонентів психологічного благополуччя ми вдалися до застосування такого методу як інтерв'ю, виявивши у підсумку глибинність та багатогранність до їх розуміння студентами.

Аналіз структури ціннісної сфери досліджуваних студентів в залежності від рівня психологічного благополуччя показав, що:

- у вибірці студентів, яких ми визначили як «благополучні» мають місце деякі суттєві зміни, що стосуються відносно таких цінностей як «здоров'я», «матеріального забезпечення (достатку)», особливо «щасливе сімейне життя» та ступеню їх реалізованості. Зокрема, цінності «здоров'я» й «щасливе сімейне життя», перебуваючи попередньо у вершині ієрархічного ряду, демонструють у відповідях досліджуваних показник з тенденцією до зниження щодо реалізованості їх, переходячи у середину ієрархічного ряду, вказуючи про свою недоступність, нереалізованість для студентів на даному життєвому етапі. Наступна цінність «матеріального забезпечення (достатку)», хоч і перебувала в середині ієрархічного ряду за значимістю, демонструє у відповідях досліджуваних вибірки «благополучних» показник з тенденцією до зниження щодо реалізованості її, переходячи до нижчих показників ієрархічного ряду, вказуючи на ті самі тенденції, що стосуються цінності «здоров'я». Те саме стосується і цінностей «кохання», «щасливе сімейне життя», та цінностей соціальної взаємодії, зокрема такої як «упевненість в собі». Відповідно, як бачимо, у діапазоні відповідної напруги перебувають, більшою мірою, такі цінності як «здоров'я», «матеріального

забезпечення (достатку)», особливо «щасливе сімейне життя»;

- у вибірці студентів, яких ми визначили як «неблагополучні» такі зміни стосуються пріоритетних для студентів даної вибірки цінностей як матеріальне забезпечення (достаток), щасливе сімейне життя, кохання, здоров'я за ступенем реалізованості представлені в даному випадку низькими рангами (на основі значення середнього показника), вказуючи на свою недоступність, нереалізованість для студентів на даному життєвому етапі. Даний факт засвідчує те, що в діапазоні відповідної напруги перебувають сфери взаємовідносин, матеріальних благ й здоров'я. І навпаки, цінності, які характеризуються цілковитою доступністю в реалізації («пізнання», «творчість», «впевненість у собі», «цікава робота», «свобода»), представлені низькими рангами.

Одержані результати дають можливість звернути увагу на те, що на противагу вибірці «благополучних», для вибірки «неблагополучних» такі сфери як професійно-зорієнтована та ділова, пізнання і особистісного зростання не є значущими. Що стосується решти переліку цінностей, то відмінність в рангах значимих і нереалізованих виявилась невеликою або ж навіть була відсутня.

З метою виділення найбільш значущих показників, з точки зору впливу ціннісних орієнтацій на рівень психологічного благополуччя, отримані дані ми піддавали статистичному аналізу, зокрема кореляційному, застосовуючи коефіцієнт кореляції r -Спірмена з метою виявлення структури взаємозв'язків між корелюючими показниками і, відповідно виявити набір змінних (тобто цінностей), котрі більшою чи меншою мірою впливають на рівень благополуччя студентської молоді.

Таким чином, під час здійснення кореляційного аналізу у вибірці студентів, яких ми означили як «благополучні», ми виявили наступні кореляційні залежності: між рівнем психологічного благополуччя та цінностями «здоров'я», «кохання», «щасливе сімейне життя», «творчість», які, на нашу думку, складають серцевину ціннісної структури досліджуваних

студентів. Виявлений зворотній зв'язок між рівнем психологічного благополуччя та життєвих цінностей стосується такої цінності як «добрі і вірні друзі».

Що стосується вибірки студентів, яких ми означили як «неблагополучні», то ціннісну структуру мали б утворювати такі як «матеріально забезпечене життя», «краса природи і мистецтва», «наявність хороших і вірних друзів», «активне, діяльне життя», «щасливе сімейне життя», «кохання», «здоров'я». На основі кореляційного аналізу у даній вибірці студентів встановлено кореляційні зв'язки: між рівнем психологічного благополуччя та цінностями «матеріально забезпечене життя», «краса природи і мистецтва», «наявність хороших і вірних друзів». Зворотній зв'язок виявлений між рівнем психологічного благополуччя та життєвих цінностей як «активне, діяльне життя», «щасливе сімейне життя».

На основі порівняльного аналізу наданих студентами переваг серед інтегральних цінностей можна зробити висновок про спрямованість та ступінь активності наших досліджуваних, зокрема в тих чи інших сферах життєдіяльності (відповідно до виявленого у них рівня психологічного благополуччя).

Отже, у вибірці студентів, яких ми визначили як «благополучні» (з високим рівнем психологічного благополуччям), простежується спрямованість, що визначається критеріями до активності в соціумі, саморозвитку, духовно-моральною задоволеністю, креативністю, а тому є морально-діловою, яка здатна до реалізації у всіх сферах життєдіяльності. Іншою є спрямованість у вибірці студентів, яких ми визначили як «неблагополучні», тобто з низьким рівнем психологічного благополуччям, що характеризується їх направленістю на авторитетність, досягнення, відповідно-високий рівень матеріального забезпечення, збереження індивідуальності, відзначаючись як егоїстично-престижною.

На нашу думку, опираючись на виявлені результати в ході здійсненого дослідження, ціннісні орієнтації є визначальними у поведінці й діяльності

людини (в нашому випадку студента), детермінуючи рівень її (в нашому випадку його) психологічного благополуччя. Психологічне благополуччя як досить складне інтегральне соціально-психологічне утворення, наповнене власними структурними компонентами, формується в системі реальних стосунків особистості з об'єктами оточуючої дійсності, в процесі соціально-психологічної діяльності, вибудовуючись на основі співвідношення систем ціннісних орієнтацій і оцінки досягнень в тих чи інших сферах життєдіяльності особистості, впливаючи тим самим на появу відповідного рівня ставлення до цих сфер, до себе як особистості і своїх цінностей, відповідної ролі.

Список літератури

1. Зотова О. И. Ценностные ориентации и механизмы социальной регуляции поведения / О. И. Зотова, М. И. Бобнева // Методологические проблемы социальной психологии. М., 1975. С. 241-254
2. Леонтьев Д. А. Субъективное благополучие и качество жизни: подходы, критерии и индикаторы / исследовательский проект НИУ ВШЭ, 2011. URL: <http://www.hse.ru/org/projects/47266005> (Дата обращения: 09.01.2016)
3. Ryff CD. The structure of psychological well-being revisited / C.D. Ryff, C.L.M. Keyes // Journal of Personality and Social Psychology. 1995. Vol. 69. P. 719–727
4. Фесенко П.П. Осмысленность жизни и психологическое благополучие личности : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / П.П. Фесенко М. : РГГУ, 2005. - 20 с.
5. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методик исследования) / Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика. 2005. № 3. – С. 95-112

